
Links: [kredietobservatorium](#)

Executive summary

In het vierde kwartaal van 2017 veerde de groei van de kredietverlening aan niet-financiële ondernemingen door de ingezeten banken in België op. Eind december bedroeg het jaar-op-jaar veranderingspercentage van die kredieten 6,3 %, tegen 5,7 % in september. Die versnelling is toe te schrijven aan de kortlopende kredieten (met een looptijd van minder dan één jaar), waarvoor het groeitempo uitkwam op 8,0 % eind december, tegen 2,9 % op het einde van het voorgaande kwartaal. Dat van de kredieten op middellange termijn (tussen één en vijf jaar) bleef hoog, op 8,2 %, maar is ietwat gedaald ten opzichte van september, toen het 8,9 % beliep. Het groeitempo van de kredieten op lange termijn (meer dan vijf jaar), ten slotte, liep licht terug, en kwam uit op 5,2 % in het vierde kwartaal van 2017, tegen 6,1 % in het voorgaande kwartaal.

De kredietgroei werd over het algemeen gestimuleerd door de lage rentetarieven die van toepassing zijn op nieuwe bankkredieten. De tarieven van de nieuwe kredieten zijn, ongeacht hun looptijd, in het vierde kwartaal van 2017 gedaald, waardoor ze dicht bij hun historische minimum bleven. De kortetermijnrentes, die gewoonlijk dezelfde tendens vertonen als de geldmarktrente, zijn voor de leningen van minder dan € 1 miljoen met 6 basispunten teruggelopen, tot 1,61 %, en voor de leningen van meer dan € 1 miljoen met 3 basispunten, tot 1,36 %. De rentetarieven op middellange termijn (tussen één en vijf jaar) zijn tussen eind september 2017 en eind december 2017 met 18 basispunten gedaald, tot 1,29 %. De gemiddelde rente op langlopende kredieten (meer dan vijf jaar), ten slotte, nam eveneens af, tot 1,81 % (-2 basispunten).

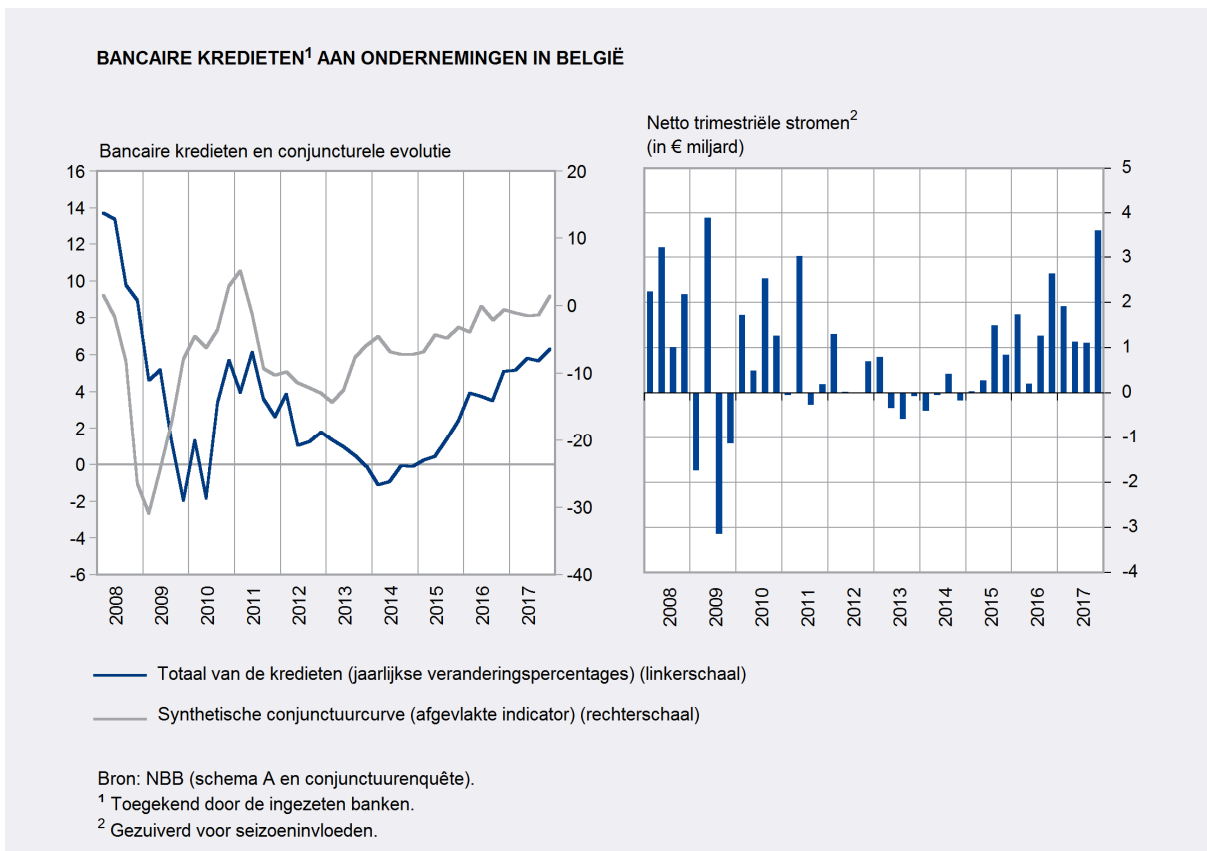
De door de banken gehanteerde kredietvoorwaarden zijn in het vierde kwartaal van 2017 nauwelijks veranderd. Volgens de gegevens die door de vier grote Belgische banken werden verstrekt in het kader van de enquête van het Eurosysteem naar de bancaire kredietverlening, zou de concurrentiedruk tussen de kredietinstellingen niettemin hebben aangezet tot een versoepeling van de kredietvoorwaarden. Bovendien maakten de banken gewag van een nieuwe toename van de kredietvraag, zowel van de grote ondernemingen als van de kmo's, ten opzichte van het voorgaande kwartaal. Die vraag zou aan verscheidene factoren toe te schrijven zijn, en vooral aan het beheer van de voorraden en het bedrijfskapitaal, alsook aan de toegenomen financieringsbehoeften in verband met investeringen, fusies en overnames, en schuldherschikkingen. Voor het eerste kwartaal van 2018 verwachten de Belgische banken een handhaving van hun kredietverleningscriteria en voorspellen ze een stabilisering van de vraag naar leningen van de ondernemingen. De niet-financiële ondernemingen, van hun kant, beschouwen de algemene kredietvoorwaarden nog steeds als gunstig.

Voor het eurogebied als geheel nam de kredietverlening aan ondernemingen in het vierde kwartaal van 2017 toe tot 2,9 %, tegen 2,4 % in het voorgaande kwartaal. Het kredietverloop blijft echter enigszins verschillen tussen de lidstaten. Overigens maakten de banken uit de monetaire unie tijdens deze periode gewag van nagenoeg stabiel blijvende voorwaarden voor bedrijfskredieten en van een toename van de vraag naar krediet. Voor het eerste kwartaal van 2018 verwachten ze een versoepeling van de kredietvoorwaarden en een nieuwe stijging van de vraag naar krediet.

VERLOOP VAN DE KREDIETVERLENING AAN ONDERNEMINGEN IN HET VIERDE KWARTAAL VAN 2017

1. Kredietvolume

In het vierde kwartaal van 2017¹ kwam het jaar-op-jaar veranderingspercentage van de **kredietverlening door ingezeten banken aan Belgische ondernemingen** hoger uit dan in het derde kwartaal. Het bedroeg eind december 6,3 %, tegen 5,7 % eind september. Deze ontwikkeling weerspiegelt een toename van de nettokredietstroom tijdens het vierde kwartaal ten opzichte van dezelfde periode in 2016. De seizoengezuiverde kredietverlening stond op een hoog peil tussen september en december, ze beliep namelijk € 3,6 miljard.

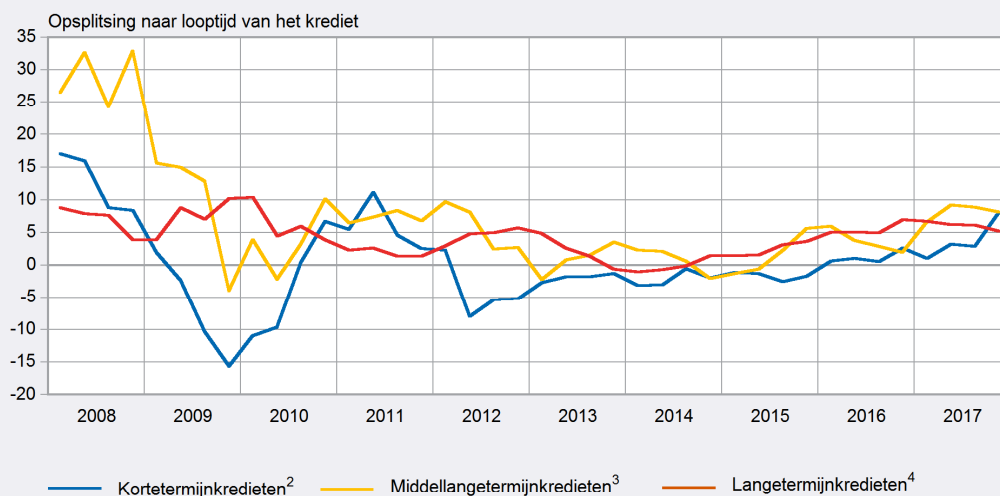

De kredietgroei bleek krachtig, onder impuls van het verloop van de **kortlopende kredieten** (minder dan een jaar). Het groeitempo van die laatste kwam immers uit op 8,0 % in het vierde kwartaal van 2017, tegen 2,9 % in het derde kwartaal. Dat van de **kredieten op middellange termijn** (tussen één en vijf jaar) beliep 8,2 % (tegen 8,9 % in het voorgaande kwartaal). Het groeitempo van de **kredieten op lange termijn** (meer dan vijf jaar), ten slotte, liep terug tot 5,2 % in het vierde kwartaal, tegen 6,1 % in het voorgaande kwartaal.

¹ De gegevens met betrekking tot het verloop van de kredietverlening door ingezeten banken aan niet-financiële vennootschappen in België worden nu opgesteld volgens de methodologie van het ESR 2010. Deze wijziging heeft geleid tot veranderingen in de kredietgegevens en tot een breuk in de gegevensreeks over de tussen november en december 2014 uitstaande bedragen.

BANCAIRE KREDIETEN¹ AAN ONDERNEMINGEN IN BELGIË

(jaarlijkse veranderingspercentages)

Bron: NBB (schema A).

¹ Toegestaan door de ingezeten banken.

² Voor ten hoogste een jaar.

³ Voor meer dan een jaar en ten hoogste vijf jaar.

⁴ Voor meer dan vijf jaar.

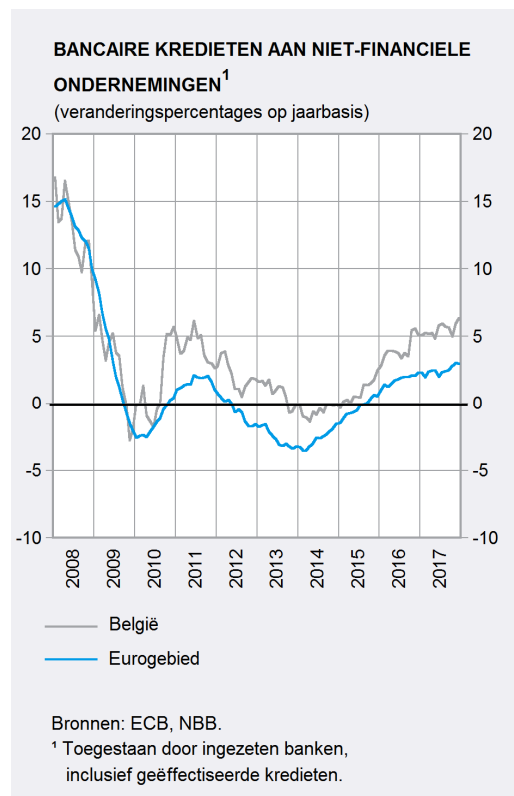
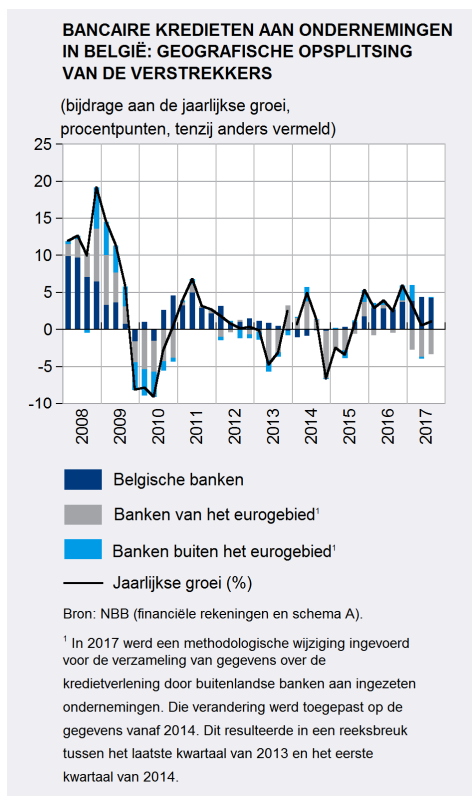
Voor hun financiering kunnen de Belgische ondernemingen eveneens een beroep doen op **buitenlandse banken**². De kredietstromen vanuit de niet-ingezeten banken kunnen worden geanalyseerd aan de hand van de financiële rekeningen die de Bank opstelt op basis van de statistieken van de betalingsbalans^{3 4}. Ten opzichte van de overeenstemmende periode van het voorgaande jaar is de kredietverlening door de buitenlandse banken in het derde kwartaal van 2017 al met al teruggelopen. Jaar-op-jaar beliepen de nettotransacties vanuit de banken van het eurogebied (uitgezonderd België) -€ 3,8 miljard (voor een uitstaand bedrag van in totaal € 19,9 miljard eind september 2017). De nettostromen van de door overige buitenlandse banken verstrekte kredieten over dezelfde periode waren eveneens negatief (-€ 1,2 miljard, voor een uitstaand bedrag van € 11,8 miljard). Bijgevolg is het jaar-op-jaar veranderingspercentage van de bancaire kredietverlening, waarbij rekening wordt gehouden met alle verstrekte bancaire kredieten aan Belgische ondernemingen, in het derde kwartaal van 2017 uitgekomen op 1,1 %, een verbetering ten opzichte van het cijfer van het tweede kwartaal van hetzelfde jaar (0,6 %).

² Het begrip buitenlandse (of niet-ingezeten) bank berust op het concept van territorialiteit. Dochterondernemingen en bijkantoren van buitenlandse banken die beschikken over een inrichting in België, worden beschouwd als ingezeten banken. De kredietverlening door buitenlandse banken omvat dus alleen de kredietverstrekking door in het buitenland gevestigde instellingen.

³ In september 2017 heeft de betalingsbalans haar methodologie voor de berekening van de internationale investeringspositie (IIP) gewijzigd. Terwijl vroeger inzake de kredietverlening uitsluitend de gegevens uit de bij de ondernemingen gevoerde enquêtes (gegevens over de 'overige investeringen' verzameld met die over de 'buitenlandse directe investeringen') werden gebruikt, zijn het nu de gegevens van de BIB die als basis dienen. Het betreft het aggregaat van de door buitenlandse banken aan hun centrale bank gerapporteerde cijfers, waarin de aan Belgische ingezetenen verstrekte leningen worden vermeld. Die bron is vollediger en leidt tot een opwaartse herziening van de buitenlandse bankkredieten aan niet-financiële ondernemingen. De cijfers werden aangepast vanaf 2014 op basis van die nieuwe methodologie.

⁴ Deze gegevens zijn later beschikbaar dan die over de kredietverlening door de ingezeten banken. Ze bestrijken momenteel een periode tot het derde kwartaal van 2017.

In het eurogebied nam de kredietverlening aan ondernemingen in het vierde kwartaal van 2017 toe, en bedroeg het jaar-op-jaar veranderingspercentage 2,9 %, tegen 2,4 % aan het einde van het voorgaande kwartaal. Dat gemiddelde veranderingspercentage voor het eurogebied verhuult echter nog steeds enige heterogeniteit: terwijl de meeste landen, waaronder Frankrijk (6,3 %), Oostenrijk (5,3 %), Finland (4,2 %) en Duitsland (eveneens 4,2 %), een positieve jaar-op-jaar groei van het bankkrediet aan ondernemingen vertonen, bleef die groei in andere landen negatief of gering. Dat geldt onder meer voor Nederland (-1,6 %), Portugal (-0,8 %), Ierland (-0,7 %), Griekenland (-0,2 %) en Spanje (-0,1 %).

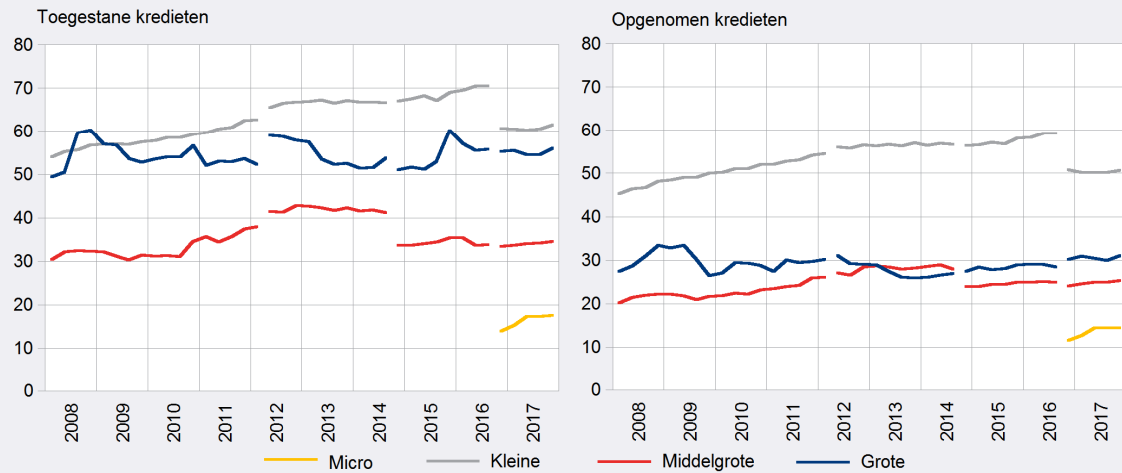

De **statistieken van de Kredietcentrale voor ondernemingen**⁵, die zowel betrekking hebben op de toegestane kredietlijnen als op de opgenomen kredieten bij de ingezeten banken, geven een beeld van het verloop van het krediet **op basis van de grootte**⁶ van de kredietnemende ondernemingen, maar ook volgens **de bedrijfstak** en **het gewest** waar hun maatschappelijke zetel is gevestigd.

⁵ De deelnemende instellingen leveren continu data aan de Centrale voor kredieten aan ondernemingen. De reeksen kunnen worden herzien, en dat over een periode van een jaar. In de grafieken die in deze toelichting worden gebruikt, worden enkel de gegevens vóór december 2016 als definitief beschouwd. Deze gegevens zijn in overeenstemming met de methodologie van het ESR 2010 vanaf december 2014.

⁶ Sinds eind 2016 is de classificatie van de Kredietcentrale aangepast aan de grootte van de ondernemingen om in overeenstemming te zijn met de Europese Richtlijn 2013/34/EU, die tot doel heeft de aan de ondernemingen gevraagde financiële gegevens te harmoniseren, en de formaliteiten voor de zeer kleine ondernemingen te verlichten. De omzetting van die richtlijn impliceerde met name de toevoeging van een nieuwe categorie van ondernemingsgrootte, namelijk die van de micro-ondernemingen. Het gaat om ondernemingen die noch een moederonderneming noch een dochteronderneming zijn en niet meer dan een van de volgende criteria overschrijden: 10 VTE werknemers, een jaaromzet van € 700 000 en een balanstotaal van € 350 000. De reeks van de micro-ondernemingen wordt voortaan toegevoegd aan die van

**KREDIETEN VAN DE INGEZETEN BANKEN AAN ONDERNEMINGEN IN BELGIË:
OPSPLITSING NAAR GROOTTE VAN DE ONDERNEMINGEN ^{1 2}**
(uitstaande bedragen, in € miljard)

Bron: NBB (centrale voor kredieten aan ondernemingen).

¹ In april 2012 werden methodologische aanpassingen ingevoerd voor het verzamelen van de gegevens van de Kredietcentrale. De gegevens van vóór die datum werden op basis van die nieuwe concepten geretropoleerd. Er blijft evenwel een reeksbreuk bestaan tussen het eerste en het tweede kwartaal van 2012 doordat rekening is gehouden met het geheel van de kredieten aan de niet-financiële vennootschappen vanaf april 2012, terwijl voorheen de kredieten van minder dan € 25 000 niet moesten worden gerapporteerd. Hoewel de overgang van het ESR 1995 naar het ESR 2010 tussen november en december 2014 het overigens mogelijk heeft gemaakt de verschillende economische entiteiten nauwkeuriger en strikter toe te wijzen aan de bedrijfstakken, heeft hij eveneens geleid tot een reeksbreuk. Ten slotte had de omzetting van de Europese richtlijn 2013/34/EU gevolgen voor de drempels op grond waarvan de ondernemingen kunnen worden uitgesplitst naar grootte, en veroorzaakte ze een nieuwe reeksbreuk tussen het derde en vierde kwartaal van 2016.

² Als micro-ondernemingen worden de bedrijven beschouwd die voor hun balansen een micromodel hebben gebruikt en als kleine ondernemingen de bedrijven die een verkort schema hebben neergelegd. Bedrijven die een volledig schema hebben neergelegd, worden beschouwd als middelgroot of groot naargelang ze, respectievelijk, één of meer dan één van de vastgelegde drempels overschrijden inzake het aantal werknemers (50 VTE), de omzet (€ 9 000 000) en het balanstotaal (€ 4 500 000). Voor meer details, zie cf. https://www.nbb.be/doc/ba/informal/mail_n_50.pdf.

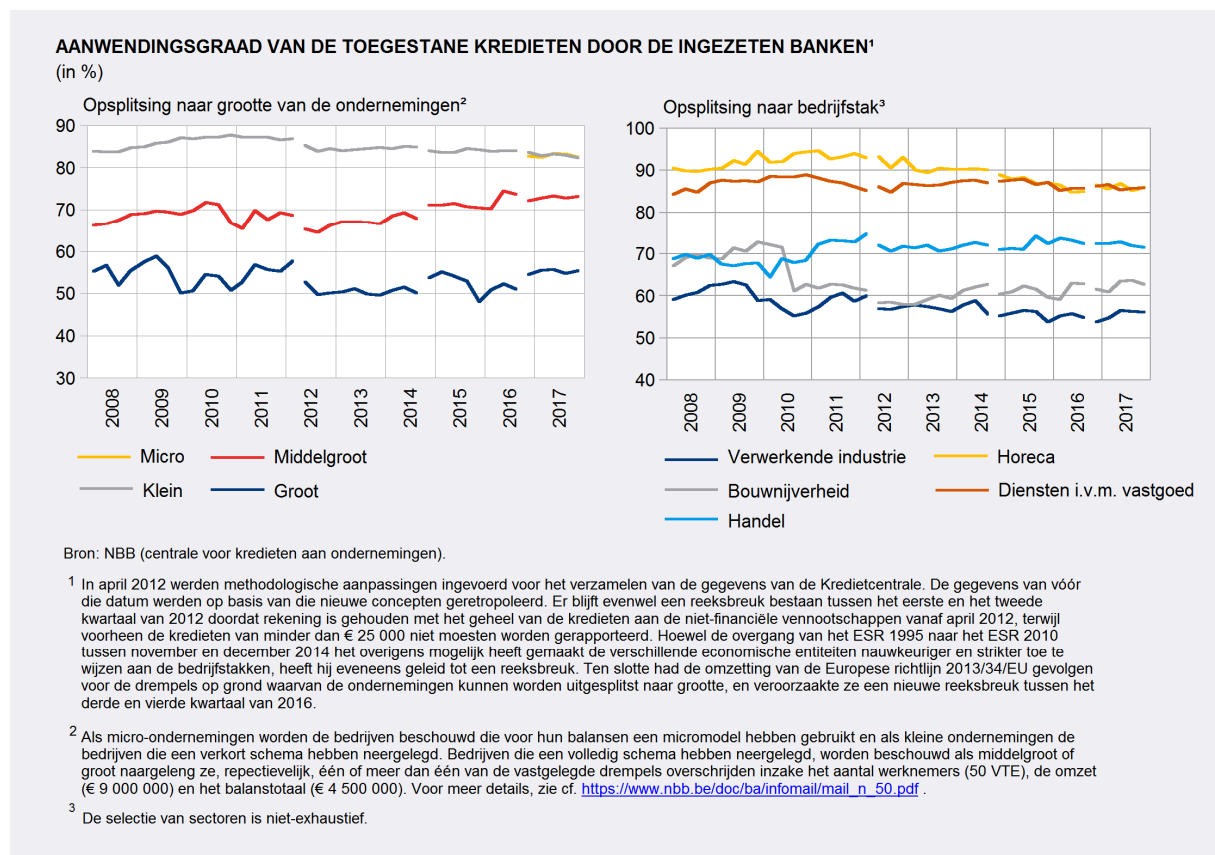
Volgens deze statistieken bedroegen de door de ingezeten kredietinstellingen aan niet-financiële vennootschappen toegestane kredietlijnen eind december 2017 in totaal € 184,5 miljard. Het effectief door de ondernemingen aangewende kredietvolume beliep € 133,6 miljard, tegen € 125,3 miljard in december 2016. Die aanzienlijke toename werd opgetekend in alle ondernemingscategorieën, met uitzondering van de kleine ondernemingen waarvoor het uitstaande bedrag niet is veranderd. De micro-ondernemingen hadden voor € 17,6 miljard toegestane kredieten en voor € 14,5 miljard opgenomen kredieten uitstaan. De kleine ondernemingen waren goed voor € 61,6 miljard toegestane kredieten en voor € 50,7 miljard opgenomen kredieten. De kredieten toegestaan aan middelgrote ondernemingen beliepen € 34,6 miljard, waarvan € 25,3 miljard aan kredieten werd opgenomen. Tot slot hadden de grote ondernemingen voor € 56,0 miljard toegestane kredieten en voor € 31,1 miljard opgenomen kredieten uitstaan.⁷ Het gemiddeld

de kleine, middelgrote en grote ondernemingen in deze bespreking. De richtlijn heeft overigens ook een impact gehad op de drempels die de grootte van de ondernemingen bepalen. Zo worden als klein beschouwd de ondernemingen die een verkort model van jaarrekening hebben neergelegd en die niet meer dan een van de volgende drempels overschrijden: een personeelsbestand van 50 VTE, een omzet van € 9 000 000 en een balanstotaal van € 4 500 000. De ondernemingen die een volledig model van jaarrekening hebben neergelegd worden beschouwd als middelgrote ondernemingen indien ze niet meer dan een van diezelfde drempels overschrijden, of als grote ondernemingen indien ze er minstens twee overschrijden of indien ze beursgenoteerd zijn. Ten slotte worden ook ondernemingen met een omzet van € 45 000 000 of meer gedurende twee opeenvolgende boekjaren, of met een omzet van € 100 000 000 of meer gedurende één boekjaar, of nog, in het geval van ondernemingen zonder omzet, zoals holdings, die welke een balanstotaal hebben van € 200 000 000 of meer.

⁷ De som van de aan de micro-ondernemingen en de kleine, middelgrote en grote ondernemingen verstrekte leningen is kleiner dan het totaal van de opgetekende toegestane of aangewende kredieten. Een bepaald

opgenomen kredietbedrag – berekend voor de bedrijven die effectief leningen aangingen – beliep € 15,4 miljoen voor de grote ondernemingen, € 2,4 miljoen voor de middelgrote ondernemingen, € 0,3 miljoen voor de kleine ondernemingen en € 0,1 miljoen voor de micro-ondernemingen.

De **aanwendingsgraad van de kredieten**, die het bedrag van de opgenomen kredieten relateert aan dat van de toegestane kredieten, geeft weer hoe intens de ondernemingen gebruikmaken van hun kredietlijnen. Algemeen beschouwd is de aanwendingsgraad omgekeerd evenredig met de **bedrijfsomvang**. Dat zou kunnen worden verklaard door het feit dat er voor kleine ondernemingen nauwelijks alternatieve financieringsvormen bestaan; het kan echter ook wijzen op een negatief verband tussen de omvang van het kredietnemende bedrijf en de beoordeling van het risico door de kredietinstellingen.

Eind december 2017 beliep de aanwendingsgraad van de kredieten 82,5 % voor de micro-ondernemingen, 82,4 % voor de kleine ondernemingen, 73,2 % voor de middelgrote en 55,4 % voor de grote ondernemingen. Ten opzichte van een jaar eerder (eind december 2016), is de aanwendingsgraad licht gedaald voor de micro-ondernemingen en voor de kleine ondernemingen (respectievelijk met -0,3 en -1,3 procentpunt) als gevolg van een snellere stijging van de toegestane kredieten. Hij is daarentegen gestegen voor de middelgrote en grote ondernemingen (met respectievelijk 1 en 0,9 procentpunt), ingevolge een sterkere groei van de opgenomen kredieten.

aantal ervan wordt immers verleend aan ondernemingen waarvoor geen informatie over de grootte beschikbaar is (omdat ze hun balans nog niet hebben neergelegd of die niet moeten neerleggen). De aan deze ondernemingen verstrekte kredieten bedroegen in december 2017 in totaal € 14,7 miljard voor de toegekende kredieten en € 11,9 miljard voor de opgenomen kredieten.

De aanwendingsgraad verschilt ook aanzienlijk afhankelijk van de **bedrijfstak**. Zo beschikken de ondernemingen uit de verwerkende nijverheid over de grootste marges inzake 'niet-aangewend' krediet, zoals de structureel lagere aanwendingsgraad doet vermoeden. De ondernemingen uit de horeca of de vastgoedsector – vaak kmo's – wenden daarentegen meestal een groter gedeelte van de hun ter beschikking gestelde kredietlijnen aan. Eind december 2017 bedroeg de aanwendingsgraad van de kredieten 85,9 % voor de ondernemingen uit de vastgoedsector en 86,0 % voor die uit de horeca. Hij had een middelgrote waarde voor de ondernemingen uit de handel (71,6 %) en hij was het laagst in de bouwnijverheid en in de verwerkende industrie (respectievelijk 62,8 % en 56,2 %). Ten opzichte van eind december 2016 is de aanwendingsgraad in de handel, de horeca en de vastgoedsector licht gedaald, als gevolg van een relatief krachtiger stijging van de kredietlijnen. Hij is daarentegen gestegen in de verwerkende industrie en de bouwnijverheid, ingevolge een relatief sterkere stijging van de opgenomen kredieten.

Wat de gewesten betreft, blijft de aanwendingsgraad in Vlaanderen en in Wallonië gemiddeld beschouwd hoger dan in Brussel, voornamelijk omdat heel wat hoofdkantoren van grote ondernemingen op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gevestigd zijn. Eind december 2017 bedroeg hij 74,7 % in het zuiden van het land en 74,0 % in het noorden. In Brussel beliep hij 63,6 %. Vergeleken met de situatie van december 2016, is de aanwendingsgraad van de kredieten in Wallonië afgenomen en in Vlaanderen licht gestegen, terwijl hij in Brussel vrijwel stabiel is gebleven.

2. Rente

De **rentetarieven die de Belgische banken en de banken van het eurogebied op de nieuwe bedrijfskredieten toepassen**, zijn een van de voornaamste determinanten van de kredietkosten die de niet-financiële vennootschappen worden aangerekend. Ze worden verzameld via de **MIR-enquête** (zie <http://www.mfiir.be>).

De rentetarieven van de ECB zijn onveranderd gebleven sinds 16 maart 2016, de effectieve datum waarop de centrale beleidsrente werd bepaald op 0 %, terwijl de rente op de depositofaciliteit en de rente op de marginale beleningsfaciliteit werden vastgesteld op respectievelijk -0,40 % en 0,25 %. De korte referentietarieven op de geldmarkt zijn niet significant veranderd ten opzichte van het derde kwartaal van 2017. De driemaands OIS-rente⁸ kwam uit op -0,35 % (tegen -0,36 % eind september). De langetermijnrentes bleven op een laag niveau. Zo zijn de rendementen op Belgische vijfjaars overheidsobligaties in het vierde kwartaal van 2017 12 basispunten gestegen tot -0,10 % eind december (tegen -0,22 % eind september). Voor de tienjaars overheidsleningen bedroeg dat rendement eind december 0,51 %, tegen 0,55 % eind september.

Ten opzichte van het voorgaande kwartaal zijn de rentes voor nieuwe bankkredieten op korte termijn licht gedaald, met 6 basispunten, tot 1,61 %, voor de leningen van minder dan € 1 miljoen, en met 3 basispunten, tot 1,36 %, voor de leningen van meer dan € 1 miljoen. De kosten voor kredieten op middellange termijn (kredieten met een rentevaste periode van een tot vijf jaar en een waarde van minder dan € 1 miljoen) daalden tussen eind september en eind december met 18 basispunten

⁸ Rente op de daggeldrenteswaps (overnight indexed swap - OIS). Het gaat om de rente op de leningen aan banken met een zeer gunstige rating (*prime banks*).

en kwamen uit op 1,29 %. Het tarief voor langlopende leningen (kredieten met een rentevaste periode van meer dan vijf jaar en een waarde van minder dan € 1 miljoen) liep in het vierde kwartaal licht terug, tot 1,81 % (-2 basispunten). De indicatieve marge van de banken op de nieuwe kredieten (benaderd aan de hand van de verschillen tussen de rente op kredieten aan ondernemingen en de OIS-rente⁹ op respectievelijk een, drie of zeven jaar) is gedaald ten opzichte van het einde van het derde kwartaal, met name die op kredieten op middellange termijn, die in december geraamd werd op 146 basispunten (tegen 170 in september). De marge op langlopende leningen nam af met 8 punten ten opzichte van eind september, tot 150 basispunten. De geraamde marge voor de leningen op korte termijn¹⁰ is tijdens dezelfde periode met 5 basispunten gedaald, tot 176 basispunten.

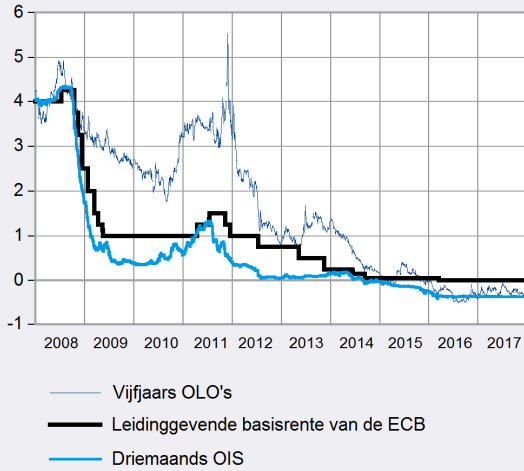
In het eurogebied zijn de tarieven voor bankkredieten al met al gedaald, behalve dat op kortlopende kredieten met een bedrag van meer dan € 1 miljoen, dat met 11 basispunten toenam, tot 1,32 %. Het tarief voor kortlopende leningen met een waarde van minder dan € 1 miljoen liep met 8 basispunten terug, tot 2,11 %. Het banktarief voor kredieten met een rentevaste periode tussen één en vijf jaar en een waarde van minder dan € 1 miljoen is met 14 basispunten verminderd, tot 2,22 %. De rente op kredieten met een looptijd van meer dan vijf jaar en een waarde van minder dan € 1 miljoen, ten slotte, bedroeg 1,79 % (-6 basispunten in vergelijking met het einde van het voorgaande kwartaal).

⁹ De rente op kortlopende bankkredieten werd vergeleken met de eenjaars OIS, de kredieten op middellange termijn met de driejaars OIS en de langlopende kredieten met de zevenjaars OIS.

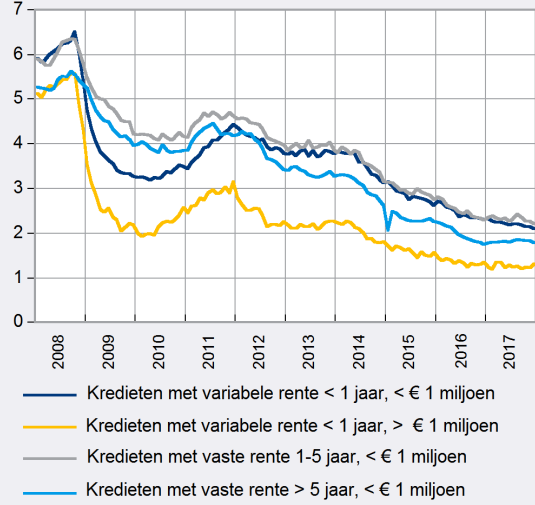
¹⁰ De indicatieve marge op de kortetermijnkredieten is een gewogen gemiddelde van de marges op de kortetermijnkredieten van meer of minder dan € 1 miljoen. De weging wordt berekend op basis van een afgevlakt gemiddelde over twaalf maanden van de brutokredietstromen (MIR-gegevens).

RENTETARIEVEN OP DE GELD- EN KAPITAALMARKTEN, TARIEVEN OP BANKKREDIETEN EN MARGES
(in %)

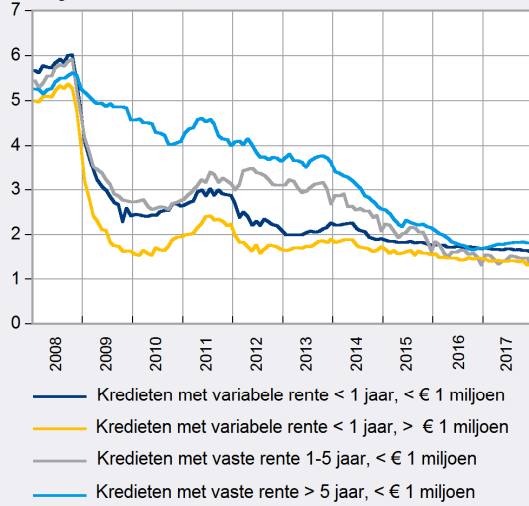
Rente op de geld- en kapitaalmarkten

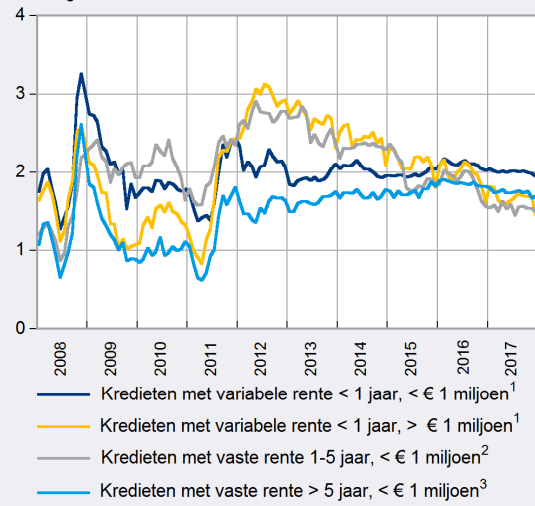
Rente op nieuwe kredieten aan ondernemingen
Eurogebied

Rente op nieuwe kredieten aan ondernemingen
België

Bancaire marges
België

¹ Ten opzichte van de OIS op 1 jaar.

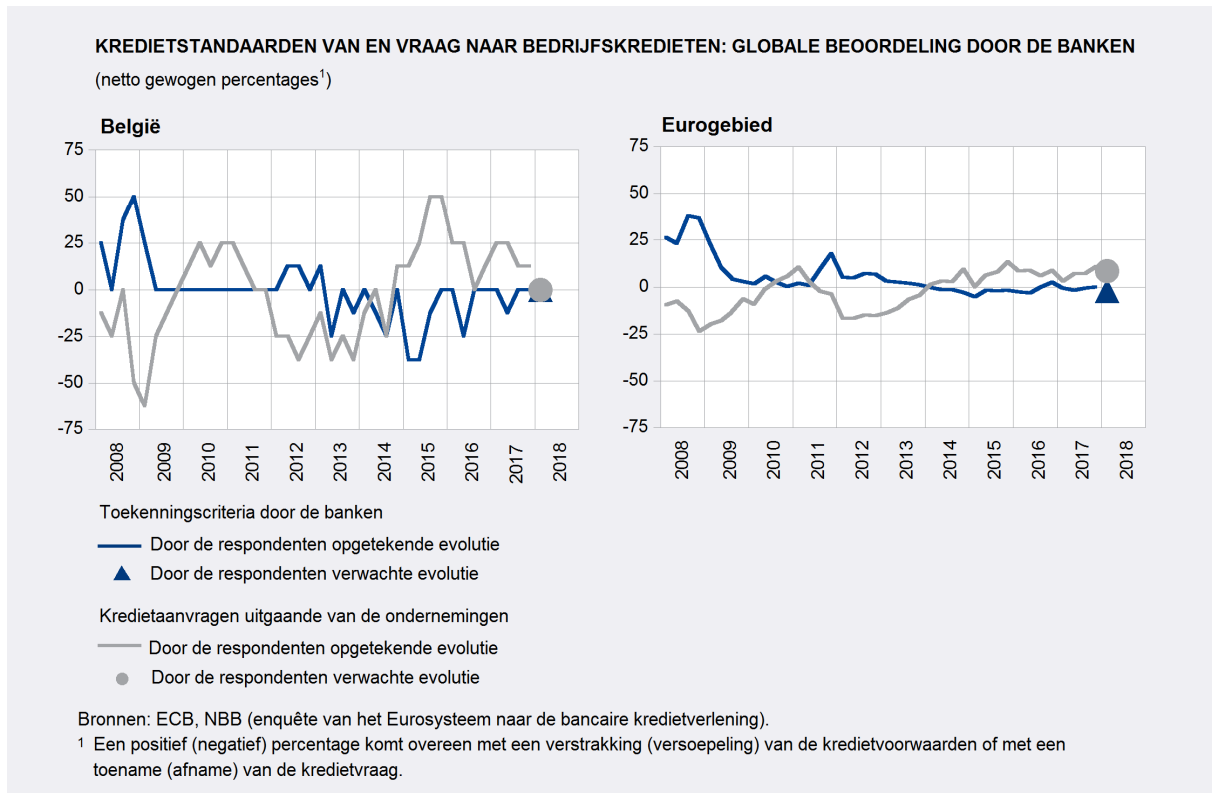
² Ten opzichte van de OIS op 3 jaar.

³ Ten opzichte van de OIS op 7 jaar.

Bronnen: ECB, Thomson Reuters Datastream, NBB (MIR-enquête).

3. Enquêtes naar de kredietvoorwaarden

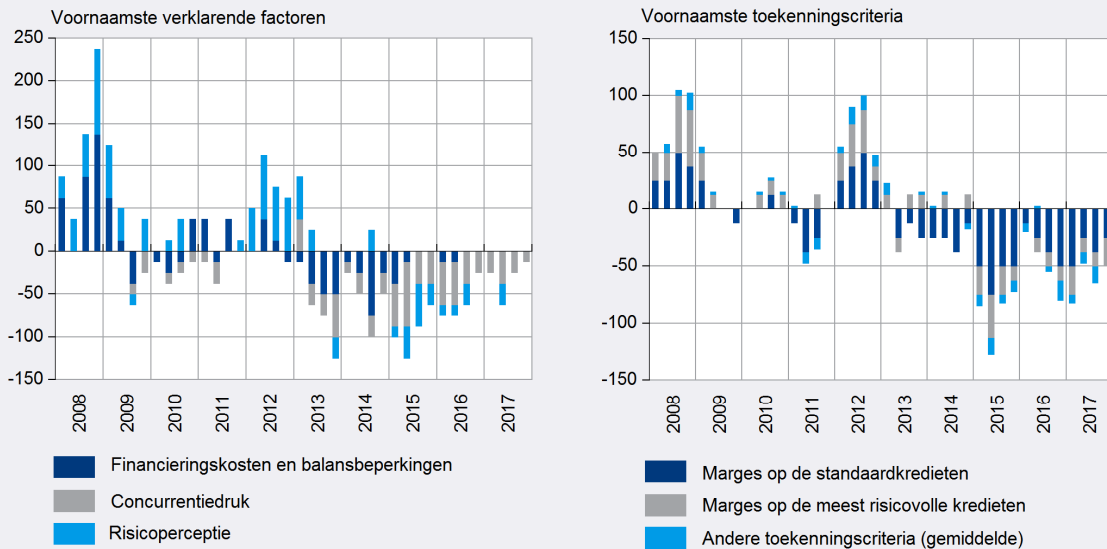
De enquête van het Eurosysteem naar de bancaire kredietverlening (zie http://www.nbb.be/doc/DQ/BLS/nl/BLS_home.htm) verschaft kwalitatieve informatie over het verloop van de toekenningsvoorwaarden van en de vraag naar bankkredieten, alsook over de factoren die aan deze ontwikkelingen ten grondslag liggen.

In het vierde kwartaal van 2017 wijzen de antwoorden van de vier bij deze enquête bevraagde Belgische grootbanken op een stabilisering van de kredietverleningscriteria voor de ondernemingen. Ook op het niveau van het eurogebied bleven de criteria nagenoeg stabiel. De heterogeniteit tussen de lidstaten is ter zake binnen de perken gebleven. In de overgrote meerderheid van de landen hebben de banken hun kredietverleningscriteria over het geheel genomen onveranderd gehouden. De Italiaanse banken hebben hun criteria echter enigszins verstrengd, terwijl de Ierse en Portugese banken die van hen hebben versoepeld.

De bevraagde banken in België beschouwen de toename van de concurrentiedruk (de druk die uitgaat van de andere bankinstellingen) als een factor die bijdraagt aan de versoepeling van de kredietverleningscriteria.

**KREDIETVOORWAARDEN VAN BEDRIJFSKREDIETEN IN BELGIË:
VOORNAAMSTE VERKLARENDE FACTOREN EN AANGEWENDE TOEKENNINGSCRITERIA**
(netto gewogen percentages¹)

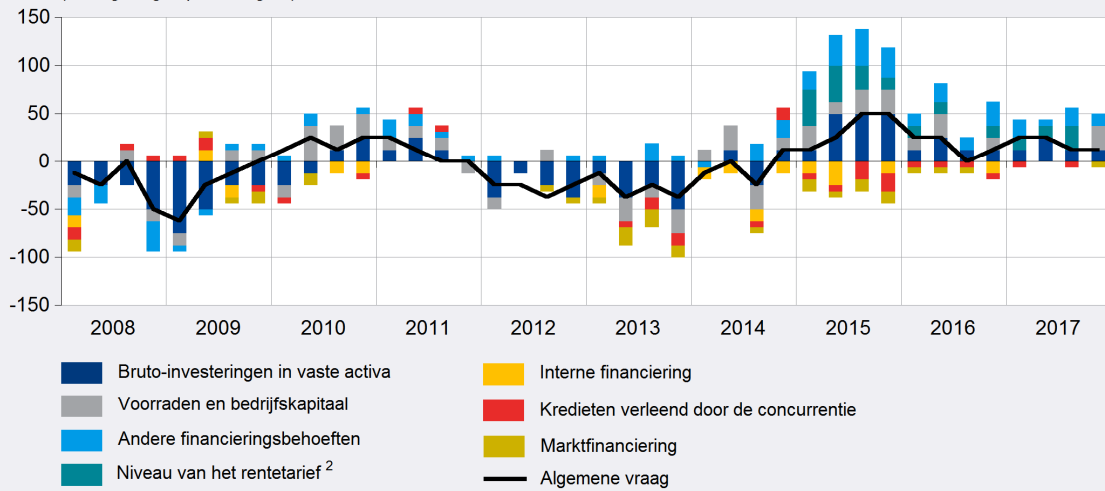
Bronnen: ECB, NBB (enquête van het Eurosysteem naar de bancaire kredietverlening).

¹ Een positief (negatief) percentage komt overeen met een factor die heeft bijgedragen tot een verstrakking (versoepeling) van de kredietvoorwaarden of met een criterium waarin die verstrakking (versoepeling) tot uiting is gekomen.

Het behoud van de kredietvoorwaarden in het vierde kwartaal van 2017 ging gepaard met positieve ontwikkelingen (voor de ondernemingen) van de monetaire determinanten. De rapporterende banken meldden immers een versmalling van de marges, zowel op de standaardkredieten als op de meest risicodragende kredieten. De kredietinstellingen deelden eveneens mee dat ze, over het geheel genomen, de niet-monetaire determinanten (volume en duur van de kredietlijnen, waarborgvereisten en clausules in de kredietovereenkomsten, kosten exclusief interesten) onveranderd hebben gehouden. Al met al verwachten de Belgische banken voor het eerste kwartaal van 2018 dat hun kredietvoorwaarden nog stabiel zullen blijven, terwijl die van het eurogebied een lichte versoepeling voorspellen.

In België deelden de banken bovendien mee dat de kredietvraag in het vierde kwartaal van 2017 toenam. Die toename was toe te schrijven aan de kmo's en de grote ondernemingen. De bevraagde kredietinstellingen wijten die vraag aan verscheidene factoren, en vooral aan het beheer van de voorraden en het bedrijfskapitaal, alsook aan de toegenomen financieringsbehoeften in verband met investeringen, fusies en overnames, en schuldherschikkingen. Het lage rentepeil zou echter geen ondersteunende factor zijn geweest voor de kredietvraag. Die zou, ten slotte, licht zijn getemperd door de marktfinanciering (met name de uitgifte van schuldbewijzen). Voor het eerste kwartaal van 2018 verwachten de Belgische banken een stabilisering van de vraag naar kredieten door de ondernemingen.

VRAAG NAAR BEDRIJFSKREDIETEN IN BELGIË: VOORNAAMSTE VERKLARENDE FACTOREN
(netto gewogen percentages¹)

Bronnen: ECB, NBB (enquête van het Eurosysteem naar de bancaire kredietverlening).

¹ Een positief (negatief) percentage komt overeen met een factor die heeft bijgedragen tot een toename (een afname) van de vraag naar kredieten.

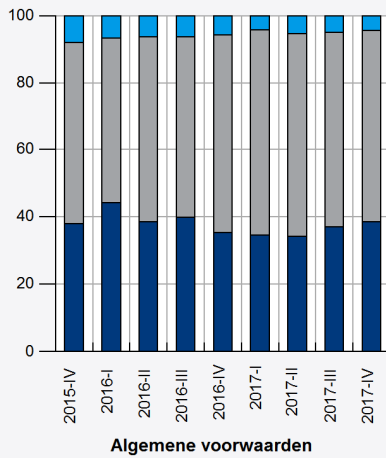
² Deze factor werd aan de enquête toegevoegd in het eerste kwartaal van 2015.

De banken uit het eurogebied maakten eveneens gewag van een toename van de kredietvraag in het vierde kwartaal van 2017, die door de kmo's en door de grote ondernemingen werd geschraagd. Die hogere vraag zou toe te schrijven zijn aan de stijging van de financieringsbehoeften verbonden aan heel wat factoren (investeringen, rentepeil, fusies en overnames, voorraadbeheer en beheer van het bedrijfskapitaal). Ze zou evenwel licht zijn getemperd als gevolg van de beschikbare alternatieve financieringsmogelijkheden (hoofdzakelijk interne financiering). De kredietinstellingen uit het eurogebied verwachten voor het eerste kwartaal van 2018 een nieuwe toename van de vraag naar krediet, zowel van de grote ondernemingen als van de kmo's.

BEOORDELING VAN DE KREDIETVOORWAARDEN DOOR DE ONDERNEMINGEN: ALGEMENE RESULTATEN

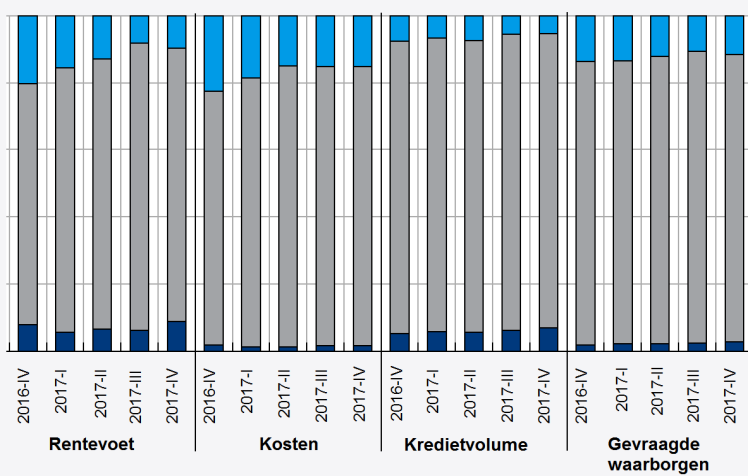
Op het moment van de enquête waren de voorwaarden:

% ■ Ongunstig ■ Neutraal ■ Gunstig

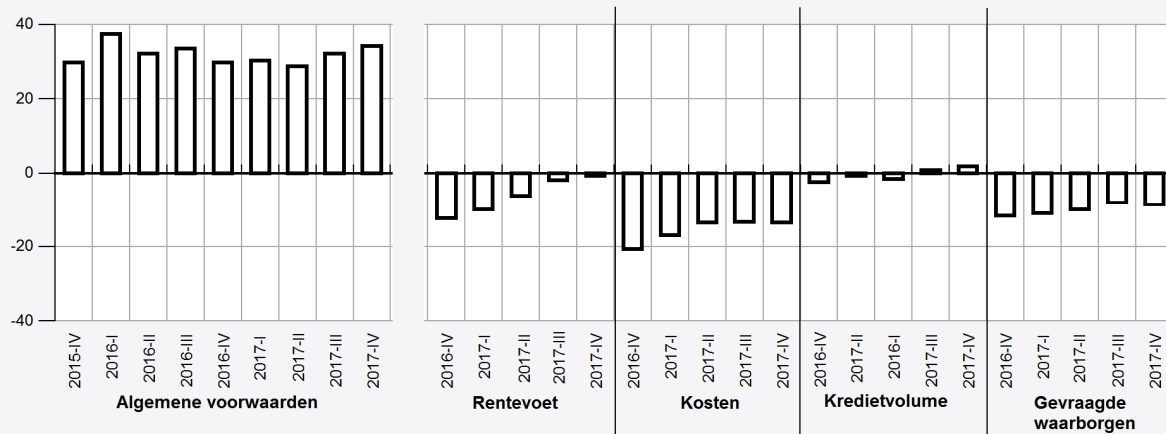

Gedurende het kwartaal vóór de enquête is de specifieke voorwaarde:

% ■ Verslechterd ■ Onveranderd ■ Verbeterd

% Saldo¹

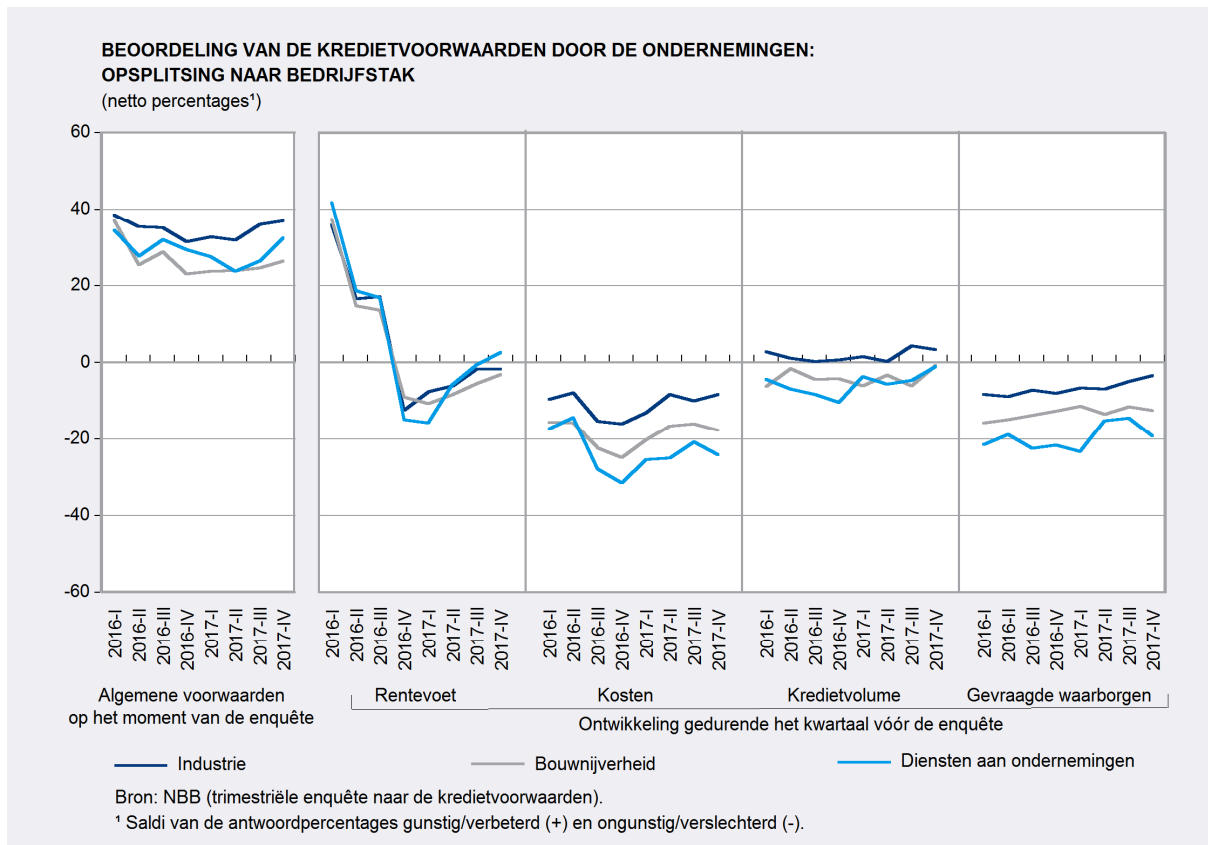
Bron: NBB (trimestriële enquête naar de kredietvoorwaarden).

¹ Saldo van de antwoordpercentages gunstig/verbeterd (+) en ongunstig/verslechterd (-).

Uit de in januari 2018 door de Bank uitgevoerde enquête¹¹ blijkt dat de bedrijfsleiders de algemene toekenningsvoorwaarden voor bankkrediet al meer dan drie jaar als gunstig beoordelen. Van de ondernemingen uit de verwerkende nijverheid, de bouwnijverheid en de diensten aan ondernemingen bestempelde 38,5 % de toekenningsvoorwaarden voor nieuwe bankkredieten als gunstig, terwijl 4,3 % ze als ongunstig beschouwde. Al met al is het nettosaldo van de antwoorde van de bedrijfsleiders toegenomen tot 34,2 %, iets meer dan in het voorgaande kwartaal (32,1 %). De tevredenheid in de drie beschouwde bedrijfstakken (industrie, diensten aan ondernemingen en de bouwnijverheid) blijft op een historisch zeer hoog peil. De tevredenheid over het renteverloop,

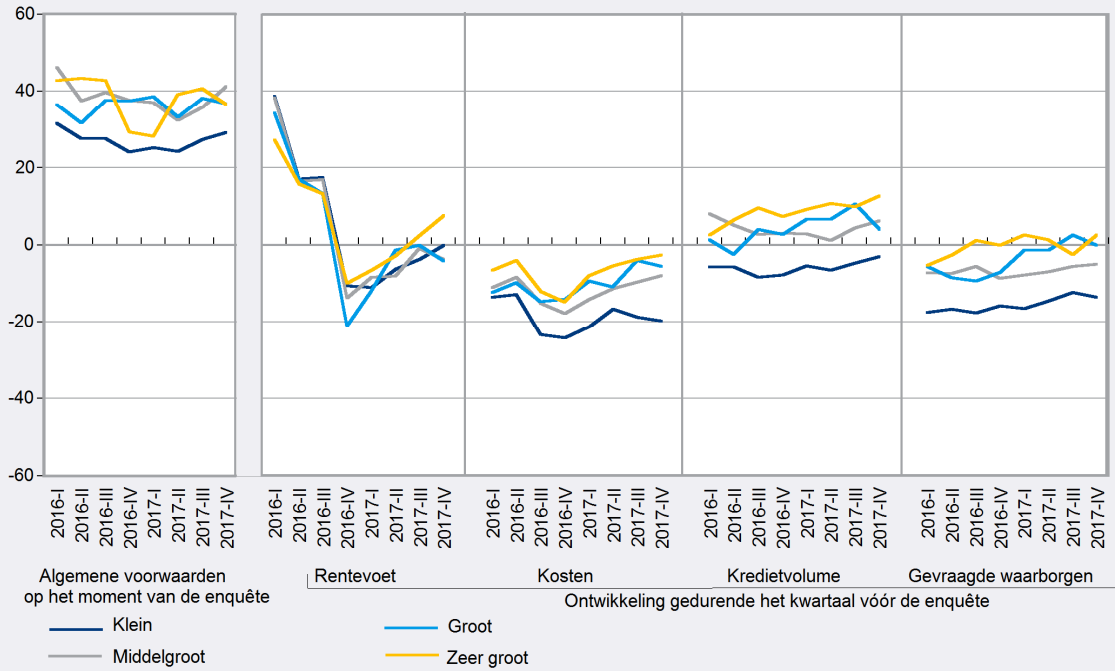
¹¹ In deze enquête wordt de ondernemingen verzocht twee vragen te beantwoorden. De eerste vraag betreft de kredietvoorwaarden **op het ogenblik van de enquête** ('Lijken de voorwaarden om bij de banken krediet op te nemen u momenteel: gunstig, neutraal of ongunstig?'). In de toelichting worden de antwoorde op die vragen behandeld onder de titel 'Algemene voorwaarden'. De tweede vraag gaat over de **tijdens het kwartaal vóór de enquête** vastgestelde ontwikkelingen (verbetering, stabilisatie of verslechtering van de voorwaarden) en de antwoorde worden uitgesplitst volgens specifieke criteria (rentetarieven, andere bankkosten, kredietvolume, gevraagde waarborgen). De antwoorde op die vraag worden criterium per criterium toegelicht.

gemeten aan de hand van het saldo van de positieve en negatieve beoordelingen, is minder negatief dan in de enquête van oktober 2017 (-0,9 %, tegen -2,0 %). Net als in de voorgaande kwartalen beschouwde een ruime meerderheid van de bedrijfsleiders (81,5 %) de rentedynamiek evenwel als neutraal. Met betrekking tot de niet-monetaire kredietvoorwaarden maakten de bedrijfsleiders in de drie bedrijfstakken overwegend gewag van een stabilisering van de voorwaarden inzake het kredietvolume, de waarborgvereisten en de extra kosten, ten opzichte van het derde kwartaal van 2017. Er zij overigens opgemerkt dat het saldo van de antwoorden, zowel voor de extra kosten en het kredietvolume als voor de gevraagde waarborgen, in het vierde kwartaal van 2017 hoger ligt dan het gemiddelde sinds 2009 (toen de kwartaalenquête begon).

Sedert de laatste enquête is de tevredenheid van de ondernemingen, uitgesplitst volgens grootte, over de kredietvoorwaarden verbeterd voor de kleine en middelgrote ondernemingen, terwijl ze licht is gedaald voor de grote en zeer grote ondernemingen. De tevredenheidsgraad weerspiegelt echter nog steeds gunstige kredietvoorwaarden voor alle ondernemingen. In totaal bedroeg het saldo van de beoordelingen van de kredietvoorwaarden in januari 29,2 % voor de kleine ondernemingen, 41,3 % voor de middelgrote ondernemingen, 36,8 % voor de grote ondernemingen en 36,7 % voor de zeer grote ondernemingen.

**BEOORDELING VAN DE KREDIETVOORWAARDEN DOOR DE ONDERNEMINGEN:
OPSPLITSING NAAR GROOTTE VAN DE ONDERNEMING¹**
(netto percentages²)

Bron: NBB (trimestriële enquête naar de kredietvoorwaarden).

¹ Klein = 1-49 werknemers; middelgroot = 50-249 werknemers; groot = 250-499 werknemers; zeer groot = 500 werknemers of meer.

² Saldi van de antwoordpercentages gunstig/verbeterd (+) en ongunstig/verslechterd (-).